

ÉLETTÜNK

XLI. évf. 1. szám (41. Jg. Nr. 1)

Az európai magyar katolikusok lapja

2009. január

TESTVÉRI SZOLIDARITÁS

**XVI. Benedek pápa üzenete
az elvándorlók és menekültek
95. világnapjára**

Kedves Testvérek! Az elvándorlók és menekültek világnapjára írt ideai üzenet témája: „Szent Pál, a vándor, a népek apostola”. Ezt annak a jubileumi évnek innapi eseménye sugallta, amelyet magam rendeltem el az apostol tiszteletére születésének 2000. évfordulója alkalmából. Az a hírhirdetés, és az a közvetítő működés a különböző kultúrák és az Evangélium között, amelyért Pál, aki „hivatásból lett vándor” dolgozott, valóban fontos eligazítást jelent mindazoknak, akiket a jelenlegi migrációs mozgások érintenek.

Saul, mivel egy ciliciai Tarzuszban élő emigráns zsidó család gyermekeként született, zsidó és görög nyelven tanult, zsidó és görög kultúrában nevelkedett, de neveltetésében a római kultúra befolyása is fontos szerepet kapott. Miután a damaszkusi úton találkozott Krisztussal (vö. Gal 1,13-16), az Úr utasításának megfelelően – „Csak menj, mert én messzire, a pogányok közé küldelek” (ApCsel 22,21) – késlekedés nélkül, teljes bátorsággal és lelkesedéssel új küldetésének szentelte magát, de közben soha sem tagadta meg saját népe hagyományait, mindig tiszteletet és hálat tanúsított a zsidóság és a törvény iránt (vö. Róm 9,1-5; 10,1; 2Kor 11,22; Gal 1,13-14; Fil 3 3-6). Élete gyökeresen megváltozott (vö. Fil 3,7-11): Krisztus lett léte tulajdonképpen alapja és apostoli elkötelezettségének hajtóereje az Evangélium szolgálatában. A keresztények üldözőjéből Krisztus apostola lett.

A Szentlélek vezetése alatt teljesen feláldozta önmagát, hogy ezáltal, nemzetiségre vagy kultúrára való tekintet nélkül, mindenkinek hirdesse az Evangéliumot, amely „Isten üdvösséget hozó ereje minden hívőnek, először is a zsidónak, azután a görögnek” (Róm 1,16). Apostoli útjai során, minden ellenállásba ütközés ellenére is, először a zsinagógákban hirdeti az Evangéliumot, különösen nagy figyelmet szentelve szörványban élő honfitársainak (vö. ApCsel 18,4-6). Csak miután ezek elutasították, fordult a pogányok felé, és lett igazán a „migránsok misszionáriusa”, hogy mint maga is vándor és Isten utazó követte, az Ő nevében meghívjon minden embert arra, hogy „új teremtményé” váljon Isten Fiában (2Kor 5,17).

A kérésga hirdetése arra indította, hogy átkeljen a Közel-Kelet tengerin és bejárja Európa útjait, míg végül Rómába érkezett. Abból az Antiochiából kelt útra, ahol olyan népcsoportoknak hirdette az Evangéliumot, amelyek nem tartoztak a zsidósághoz, és ahol Jézus tanítványait először nevezték „keresztényeknek” (vö. ApCsel 11,20.26). Élete és hírhirdetése teljesen arra irányult, hogy mindenki megismerje és megszeresse Jézust, hiszen minden nép arra hivatott, hogy egy néppé váljon Őbenne.

(Folytatás a 7. oldalon)

**Boldog Batthyány-Strattmann
László (1870-1931)**
A miskolci-újdiósgyőri Szent Imre-templom
üvegmozaikja (Fotó: Fojtán László)

Boldog szenvedés

Boldog Batthyány-Strattmann László igaz keresztény lelkiülete különösen is megmutatkozott a próbatételek idején. Egyik ilyen próbatétel volt számára, amikor elsőszülött fia, Ödön, vakbélgyulladásban 21 éves korában meghalt. A családtagok visszaemlékezése szerint, amikor lezárta fiának a szemét, így szólt a családtagokhoz: „Most pedig menjünk a kápolnába, és köszönjük meg a jó Istennek, hogy Önön eddig a miénk lehetett”.

Ugyanígy, Isten akaratában megnyugodva fogadta saját szenvedését is. 1929-ben a bécsi Lőw szanatóriumba került. Innen írta Lili leányának: „Meddig hagy még szenvedni a jó Isten, nem tudom. Annyi örömet adott nekem az Istenben, hogy most, 60 évemmel a nehéz időköt is hálásan el kell fogadnom”. Húgának pedig ezt mondta: „Tudod, hogy én nagyon boldog vagyok? Kegyetlenül szenvedek, de szeretem szenvedésemet, és jólesik, hogy Krisztussal viselhetem”. 14 hónapig tartó súlyos, de türellemmel viselt szenvedés után 1931. január 22-én, Bécsben halt meg. Piffi bíboros, a Bécsi Főegyházmegye érseke végezte a beszentelését. A főpásztor beteggyógyásból kelt fel, mert azt mondta: ritkán adódik alkalom arra, hogy egy szentet temethessék. Ezután a holttestét Körmenre szállították, ahol a kastély kápolnájában ravatalozták fel. Gyógyult betegek és szegényei három napon át végelethatalan sorokban vonultak el koporsója előtt, és hangosan zokogva megvallották: a herceg úr szent volt. Holttestét Németújváron (ma Gyüssing) a családi sírboltban helyezték nyugalmra. Halála után egyre nőtt az iránta való tisztelet, és sokan imádkoztak az ő közbenjárásáért.

II. János Pál pápa 2003. március 23-án avatta boldoggá Rómában. Ünnepe január 22-én van. □

EZERÉVES A PÉCSI EGYHÁZMEGYE

A Pécsi Egyházmegye 2009-ben ünnepli alapításának 1000. évfordulóját. A pécsi az egyetlen magyarországi egyházmegye, amelynek alapítási dátuma ránk maradt, így pontosan tudjuk, hogy az alapítás Győr várában 1009. augusztus 23-án történt. A millenniumi évet színes és változatos programokkal ünnepli az egyházmegye. Erről nyilatkozott Mayer Mihály megyéspüspök a Magyar Kurír szerkesztőségnek.

– Mit kívánnak hangsúlyozni a jubileumi év során, és melyek azok a programok, amelyeket fontosnak tart megemléteni?

– Advent első vasárnapján, az egyházi év kezdetén az egyházmegye ezeréves jubileumát körlevéllel indítottuk el, s jövőre az egyházi évvel, Krisztus Király ünnepével fejezzük be. A jubileumi egyházi év alatt Pécssett is lesznek programok, de nem marad ki az egyházmegye többi részese sem.

Szeretnénk elérni, hogy az a vallását gyakorló réteg, amely az elmúlt évtizedekben darabokra törött, és nehezen tud közösséggé formálódni, most ismét közösséget alkosson, és érezze, hogy mi Valaki mögé akarunk felsorakozni. Valaki mögé felsorakozni – ettől első pillanatban megijednek az emberek, mert pártra, kormányra gondolnak. Mi azonban Krisztust akarjuk középpontba állítani, és mindazokat az értékeket, amelyeket ezer év alatt az az egyházmegye kapott. Hozzátehetnénk még azt a hatszáz évet is, amelyről az ökeresztény emlékek tanúskodnak. Advent első vasárnapján felolvasott körlevelemben erre az összefogásra, a közösségépítésre hívtam fel a hívők figyelmét, amely gazdagít minket. A kereső embereknek pedig, akik valamilyen okból eltávolodtak Krisztustól és az Egyháztól, vagy nem is találkoztak vele, a kultúra közvetítő szerepét hangsúlyozzuk programjainkkal.

Az ideai Pécsi Advent rendezvénysorozata szintén ezt tüzte ki célul a különböző

A pécsi székesegyház

programokkal a székesegyházban, a Dóm-múzeumban és a Kocsis László Teremben – minden program a maga helyén, a szakrális programok a templomban, a vallásos tartalmú programok a Dóm-múzeumban, a népi játékok, betlehemesek is a maguk helyén. Nem rangsort állítunk fel a programok között, hanem azt szeretnénk érzékelteni, hogy van szakrális, van vallásos és van profán program, és mindegyik a maga helyén képes arra, hogy közelebb vigyen Krisztushoz és közösséget teremtsen az emberek között. A rórate miséket és az este hat órakor kezdődő rózsafüzér-imádságot is Pécsről közvetíti a Mária Rádió. Ezt követi elindítása a jubileumi esztendőnek.

A húsvét előtti lelki felkészüléskor az egyházmegye különböző városokban – Pécssett, Szekszárdon, Tamásiban, Siklóson és Szigetváron – tartandó triduumok során is arra törekszünk majd, hogy Krisztus felé, a vele való közösség felé fordítsuk az embereket.

(Folytatás a 8. oldalon)

A PÁLOS REND JUBILEUMA

Az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend, a pálos rend 700 évvel ezelőtt kapta meg a pápai elismerést. A jubileumi szentmisét – melyen megjelent József Janusz apostoli nuncius, és a püspöki kar több tagja – Erdő Péter bíboros mutatta be december 3-án a budapesti Egyetemi templomban.

A Jasna Góra-i kolostorból érkezett a rend általános rendfőnöke, eljöttek az újra lengyel pálos szerzetesek, pálos nővérek, a rend konfrátereit és más szerzetesrendek képviselőit.

A vendégeket és a híveket a szentmise kezdetén Bátor Botond tartományfőnök köszöntötte, emlékeztetve arra, hogy kevés olyan szerzetesrend van, amelynek története ennyire összefonódott volna a magyar nemzet történetével. Az, hogy a rend viszontagságos története ellenére ismét jelen van Magyarországon, reményre ad okot, hiszen Krisztus követése mindig átsegítette a nemzetet a nehéz időszakokba. A tartományfőnök köszöntő szavai után felolvasták az Istenisztelet és Szentségi Kongregáció Francis Arinze bíboros által aláírt levelét, amely arról rendelkezik, hogy a Kongregáció január 20-át – nem kötelező jelleggel – Boldog Özséb tiszteletének szentelt nappá nyilvánítja.

Erdő Péter bíboros szentbeszédének első részében a rend alapítását és az alapí-

Szentmise az Egyetemi templomban

tó, Boldog Özséb esztergomi kanonok személyét idézte fel. Boldog Özséb kanonokként élelemmel segítette a város közelében lakó remeteket, és velük megbarátkozva saját pápi küldetésében is felfedezte ennek a teljes odaadásnak a hívását. „Nem valamiféle pogány nosztalgia vezette őt a közösségi remeteleltre, hanem katolikus hite és műveltsége, az Itáliában kicsiszolódott és művelt kanonjog tisztelete, és azoknak a

(Folytatás a 6. oldalon)

SZÉKFOGLALÓ ELŐADÁS

Erdő Péter bíboros Az egyházmegye kormányzása a püspöki szék akadályoztatása idején – Egy különleges eset: Meszlényi Zoltán káptalani helyökké választása címmel tartotta székefogaló előadását a Szent István Tudományos Akadémián december 8-án.

Előadásában bemutatta Meszlényi Zoltán káptalani megválasztásának egyházz jogi hátterét, ismertetve a megyéspüspök helyettesítésére vonatkozó egyházz jogi rendelkezéseket, illetve azok változásait. Részletesen bemutatta Mindszenty József bíboros letartóztatása és Drahos János általános helynök halála után az Esztergomi Főegyházmegye vezetésének jogi állapotát, amelyben a káptalani választást követően Meszlényi Zoltán segédpüspök átvette az Esztergomi Főegyházmegye kormányzását, amely aztán szabadsága elvesztésébe, majd életébe került.

A székefogalót követően Bolberitz Pál, az akadémia elnöke és Stirling István főtájtár átadta Erdő Péter bíborosnak a Szent István Akadémia rendes tagjává kinevező oklevelét.

***

A Szent István Akadémia több mint negyvenéves, 1951 óta tartó szünet után 2002. október 25-én – Vizi E. Szilveszter, a Magyar Tudományos Akadémia elnökének jelenlétében – tartotta meg XXXVIII. rendes közgyűlését. A kezdeti nehézségek után többek között Erdő Péter bíboros segítő szakvéleményével sikerült minden akadályt legyőzni, így az újjászerveződő Szent István Akadémia 2003. november 21-én megtarthatta közgyűlését a Magyar Tudományos Akadémia székházában.

Az akadémia alapjait 1886-ban, a Szent István Társulat keretén belül Tudományos és Irodalmi Osztály néven tették le. 1916 januárjától viseli a Szent István Akadémia nevet, amely a Magyar Tudományos Akadémiával egyenrangú, önálló tudományos akadémiaként szerveződött. A Szent István Akadémia célja, hogy a katolikus tudósok társulásaként, szakosztályainak megfelelően mozdítsa elő a tudományosságát a keresztény értékrend szellemében.

Az akkori győri kanonok, Giesswein Sándor, nagyobb autonómiát kölcsönözve a Tudományos és Irodalmi Osztálynak, Csernoch János bíboros, hercegprímás alapító és fővédnök áldásával, mint az új akadémia első elnöke szorgalmazta a Szent István Akadémia további fennállását és ösztönözte működését. Az akadémia alapelve Giesswein megfogalmazásában máig is aktuális: „Ami igazán katolikus, azaz egyetemes akar lenni, annak nem szétválasztó, hanem egyesítő, egybekapcsoló energiát kell kifejtenie.” Az akadémia virágkora a két világháború közötti időszakra tehető, amikor számos tudományos előadás hangzott el az osztály- és közgyűléseken. Az előadások jelentős része nyomtatásban is megjelent.

(Folytatás a 4. oldalon)

HA NEM IS A RÉGI, DE A MIÉNK IS

Vannak városok, ahol összesűrűsödik a történelem és ezért örök üzenetük van. Ilyen helyeknek már a nevét hallva is melegség és fájdalom tölti el az ember szívét. Ezek egyike Kassa.

Aki anélkül járja utcáit, hogy tanulmányai vagy családi hagyományai révén már lennének ismeretei, annak a felvidéki város csupán egy közepes méretű település, nem messze a magyar határtól. Aki azonban tudja, hogy 1906 óta itt nyugszik a vezérlő fejedelem, Rákóczi Ferenc, vagy hogy itt született a kassai polgár, Márai Sándor, azt az embert a hazatérés keserű és mégis nemes érzése kíséri városnéző sétáin. A kassai vértanúk sorsa, a városból elszármazott és a közelmúltban boldoggá avatott Salkaházy Sára szociális testvér és a világ legszebb Árpád-házi Szent Erzsébet-temploma a város központjában mind egy-egy kövételék Kassa és a szívünk között.

Nekem különös okom van magamnak érezni a várost. Édesapám Petőfi című daljátékát tüzte ugyanis műsorára a Kassai Nemzeti Színház 1938-ban, azon az estén, amikor Horthy Miklós kormányzó a bécsi döntést követően fehér lovon bevonult a Felvidékre. Édesanyám büszke volt arra a feltűve őrzött, de idő közben mégis elkallódott újságkivágásra, amely a bevonulás másnapján jelent meg, és arról is tudósított, hogy a kormányzó úr jelenlétében bemutatott ünnepi előadáson a szerző és hitvese is megjelent.

***

Mindez a múlt, amit nem lehet elvenni tőlünk. Kassa ma már inkább csak a nyomokban magyar város. A felületes szemlélő számára a magyar jelenlét a kelet-szlovák nagyvárosban alig észrevehető. A Trianon óta eltelt nyolc évtized és különösen a kommunista időszak jócskán betett a magyarságnak. Elfogytunk. Az egykor szlovák, magyar és német lakosságú városban mára igencsak megváltozott a nemzetiségi összetétel. 270 ezer lakosából mindössze tizenegyezer a magyar. Míg az ország tíz százaléka magyar ajkú, itt száz ember közül legfeljebb három-négy. Ez bizony elég lesújtó adat.

Ne legyenek illúzióink, a magyar katolikus jelenlét sem lehet jelentősebb, mint ami számarányunkból következik. A kassai érsekség magyar helynöke, Pásztor Zoltán atya mégis derűs, tette kész, realista ember. A jelenlegi körülmények között kell biztosítania a városban és az Ukraináig tartó egyházmegyében a magyar hívek anyanyelvi lelképáztort ellátását.

Kassán vasárnaponként öt magyar szentmise van, öt különböző templomban. A székesegyházban, a premonstratorknál, a szeminárium templomban, az orsolyita nővéreknél és a déli városrészben lévő Béke Királynéja-templomban. Ez jó is, mert a magyarok nem egy tömbben, hanem szétszórtan laknak. Az a baj, hogy jelenleg nincs kifejezetten magyar plébánia a városban. Pásztor atya azon fáradozik, hogy legyen. Alojz Tkács érsek is támogatja az elképzelést, de – mint a magyar helynök fogalmaz – a helybeli szlovák papságot még nem sikerült teljesen meggyőzni a kezdeményezés időszerűségéről.

Pásztor Zoltán, a kassai érsekség magyar helynöke

A Szent Erzsébet-évben Szlovákiában számos felejthetetlen esemény zajlott, s ez jót tett a két nép közti viszonyoknak is. Nagyon sok zarándok érkezett Kassára a határ másik oldaláról, és fogadtatásuk mindig szívélyes volt. A székesegyház gyönyörű szárnyas oltárának megcsodálása és a teljesen felújított Rákóczi-kriptá megtekintése legfeljebb szombatonként ütközik akadályba, mert ilyenkor egymást érik az esküvők.

A Szent Erzsébet-évben elkészült Pásztor Zoltán büszkesége, a magyar pasztoralis központ, amely kiváló feltételeket biztosít a hittanóráknak, tanfolyamoknak és egyéb rendezvényeknek. Az egyházmegyében húsz magyar lelképáztort tevékenykedik, akiknek mindössze 38 év az átlagéletkoruk. Majdnem elegendő a feladatra. A magyar plébániák közül mindössze kettőt kell oldallagosan ellátniuk. Paphiány tehát nincs, inkább civil hitoktatásból van keves.

A magyar helynök mindig elkíséri az érseket, ha magyarul lakta településen bér-mál. Ilyenkor az érsek magyarul mutatja

be a szentmisét, és a szentbeszédet Pásztor atya mondja.

A kassai magyarok papjának szülei büszkék lehetnek gyermekeikre. Az ukrán határmenti Szirénfalván élő vasutas család mindhárom fiúgyermeké a papi hivatást választotta. Zoltán atya egyik öccse a Kassától keletre fekvő Nagykaposon, másik öccse pedig az Egri Főegyházmegyében, Jászalsószentgyörgyön plébános.

Jellemző az 1990 előtti szlovákiai állapotokra, hogy a harmadik testvért már nem vették fel létszámstop miatt a Felvidék akkor egyetlen szemináriumába, így az ordinárius azt tanácsolta, ha pap akar lenni, menjen át Magyarországra. Így ő az egri szemináriumban készült felhivatására és azóta is a magyarországi pasztoralációban szolgál.

Szlovákiában hozzánk viszonyítva sok a papi hivatás, legalábbis a szlovákok körében, bár az utóbbi két évben náluk is jelentős a visszaesés. Néhány éve a kassai szemináriumba hetvenen jelentkeztek, idén csak húszan.

***

Fényes Elek „Magyarország geográfiai szótára” című 1851-ben megjelent művében azt írja Kassáról, hogy egyike legszebb, legrégebb és legműveltebb városainknak. Minden oldalról szőlőhegyekkel körülvett kies völgyben fekszik, a Hernád vizet partján. Széles, rendezet utcai, csinos, sőt pompás épületei vannak. Szent Erzsébetről nevezett roppant és gyönyörű püspöki székes temploma, csupa négyszögű faragott kövekből, régi gót ízlésre épült...

E város a szocializmus évtizedeiben sokat veszített szépségéből, magyar műveltségéből. Óriási lakótelepek és ipari létesítmények veszik körül a történelmi városközpontot. Aki azonban rég nem járt itt, örömmel tapasztalhatja, hogy a korábban elhanyagolt műemlék épületek többségét felújították, az utcák rendezettek és visszakapták korábbi elnevezésüket, így a Szent Erzsébet utca is. A magyarországi látogatóra már nem tekintenek gyanakvással. A határelőző érzések megszűnése óta közelebb került Kassa Magyarországhoz. Átjárnak az emberek dolgozni, vásárolni, kikapcsolódni egyik országból a másikba. Remélhetőleg a lelkekben is leomlanak az egymást elválasztó falak.

A helynök szerint a kedélyeket ma borzoló szlovák-magyar ellentétből inkább a mindennapi életben, hála Istennek, legalább is Kassán, semmi nem érezhető.

Szerdahelyi Csongor

ELHUNYT II. ALEKSZIJ PÁTRIÁRKA

Elhunyt II. Alekszij, Moszkva és egész Oroszország pátriárkája. A 79 éves egyházfő halála december 5-én a reggeli órákban következett be. Az egyházfő már hosszabb ideje szívproblémákkal küzdött, több ízben kezelték különböző klinikákon.

Alekszij pátriárka 1990 óta állt a több millió hívőt számláló Orosz Ortodox Egyház élén. Hivatali idejének legfőbb feladata az Egyház felépítése volt a 70 évig tartó kommunista uralom után. Az állammal való kapcsolatok a kezdeti nehézségek után Putyin elnök hivatalba lépésével javultak.

A Vatikánban szomorúsággal és megdöbbenéssel fogadták Alekszij pátriárka halálhíreit – tette közzé a Keresztény Egység Elősegítésének Pápai Tanácsa.

II. Alekszij 1994-ben ellátogatott Magyarországra. Az Országházban elmondott beszédében az orosz nép nevében bocsánatot kért az 1956-os magyarországi eseményekért.

A pátriárka és a Magyar Egyház kapcsolatának fontos állomásaként Erdő

Péter bíboros, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke az 1956-os forradalom 50. évfordulójára készítve, a nemzet lelki megújulásáért kezdett imavé keretében 2006 februárjában levelet küldött II. Alekszij, amelyre a pátriárka válaszolt.

Erdő Péter bíboros II. Alekszij pátriárka haláláról értesítve még aznap levelet küldött Kirill szmolenszki és kalinyingrádi metropolitának.

December 9-én az Egyház és a politika magas rangú képviselőinek jelenlétében megtették el II. Alekszij pátriárkát. Több mint 80 000 ember tette tiszteletét a moszkvai Megváltó Krisztus-székesegyházban felavatott egyházfő előtt.

II. Alekszij pátriárka 2007 júniusában fogadta Erdő Péter bíborost, aki az Orosz Ortodox Egyháznak ajándékozta Szent István király ereklyéjének egy részét

Gyermekeknek

KIRÁLYOK PAPÍRKORONÁVAL

Koronás fők jártak-keltek az elmúlt napokban kerületünkben, betérve hol ebbe, hol abba a házba. A közvilágítás sápadt fényei irigykedve nézték a koronák csillogását, pedig azok csak aranyos papírból és tubusos ragasztóból készültek. A betlehemi királyok késői utódaiként útra kelő fiúk azt hitték, ők most királyt alakítanak. Én azonban átláttam papírkoronájukon és felismertem őket. Mert biz valódi királyfiak ők. Ahogyan a szüleik is látják őket. És amilyenek láttá őket odafentről a Menyeyi Atya is.

Persze a Jézus korabeli királyoknak – így a Betlehembe igyekvőknek is – fényesebb volt a ruhájuk, talán még az ábrázatok is. A betlehemi háromkirályoknak meg aztán szabályosan ragyogott az arcuk, a Gyermekek közvetlen közelről való

látásától. De azért ők is egy sorban térdepeltek a pásztorokkal, a tegnap még elhagyott istállóban. A Kisdéd jelenlétében így aztán mindenki a helyén volt.

Mert úgy van az, hogy csak a munka, a hivatás más, az elhivatottság és az örökség ugyanaz. Krisztus örökségéhez pedig csak úgy juthatunk, ha úrrá leszünk lustaságunkon, útra kelünk és elfogadjuk azt abban a közösségben, amelyben elrendelte mindannyiunk közös Barátja, Jézus.

Ne feledjétek soha, hogy a király is akkor a legnagyobb, amikor Úra előtt térdepel. Mert ő is csak így lehet az egyetlen igazi királynak a testvére. Bármilyen közösség igazi vezetője csak akkor legyen hiteles előttek, ha Isten parancsai szerint él. Ha veszi a fáradságot, s útra is kel, ha kell. **András bácsi**

Fiataloknak

ÉN, PÁL...

2008 júniusában a Szentatya Szent Pál-évet hirdetett, az apostol születésének 2000. évfordulója alkalmából.

Ki volt ő? Egy szenvedélyes, tízes lélek, aki minden hátsó gondolat nélkül ragaszkodik eszményéhez. Számára Isten a minden, akizet feltétlen hűséggel ragaszkodik neki. Saul a neve, Tarszusban született, Ciliciában. Ez a szenvedélyesség, ez a forrongó vérmérséklet milyen jól jött azoknak, akik a zsenge, éppen kibontakozó keresztény közösségek ellenségei voltak. „Kapóra jött” buzgalma, fiatalos tettvágya és a keresztények iránti gyűlölete a hatalomnak, aminek egyetlen célja pusztítani, elnémitani ezeket a szakadár „istenkáromlókat”. Hajsza, bőrtön, kard: Saul istenszolgálatának eszközei... egészen Damaszkusz városának kapujáig. Eddig

s nem tovább. Itt Isten elveszi tőle népe ellen dülő buzgalmát és a saját szolgálatába állítja. Saulból, Isten kegyelméből, Pál lesz. Apostol, az Örömhír, a világ végső határait ostromló igehirdetés szolgája. S ez a csodálatos ennek a Saulból Pállá tért ember életében. Szendvedély és buzgóság: erő, a gyűlöletet szeretetszolgálatá átalakító energia, aminek egyetlen forrása Isten. Leveleit, tanítását olvasva előttünk áll egy ember, aki Krisztusnak, az Ó Evángéliumának, a szeretet örömhírénél rendíthetetlen szolgája. Nem számít sem munka, sem fáradság, szenvedés vagy nélkülözés, ha feladatát, a Krisztustól nyert hivatását teljesítenie kell. Semmi sem választja el Krisztus és Isten szeretetétől... Rá feltérinteni, tőle a szeretet nyelvét megtanulni a ma emberének sem lehetetlen. **Pál atya**

IMASZÁNDÉKOK

(Folytatás a 2. oldalról)

legtöbb hívője az Orosz Ortodox Egyháznak van. – Az egység sok tényezője valamennyi keresztény egyházban egyaránt megvan; de mély tanításbeli különbségek és gyakorlati nehézségek választják el őket; a teljes közösségre lépés lehetősége messzinek tűnik.

Az ökumenizmus lassú útján 1908 óta jelentős lépések történtek; az amerikai Paul Watson episzkopálisus (anglikán) lelkes volt a bátor kezdeményező. Eszmei szinten számos megegyezés történt, legújabbban pl. a keresztelés érvényességének kölcsönös elismerésében. Egyházvezetők gyakran találkoznak, hogy keressék a közélet és az egység útjait. Konkrét ökumenizmus szép példái éljék meg a világ számos pontján: szomszédok, barátok együtt imádkoznak, bekapcsolódnak egymás liturgikus ünnepléseibe. Ugyanazért a nagy kegyelemért imádkozunk, amelyért Jézus is: „hogy mindnyájan egy legyenek, ahogyan te, Atyám, bennem van, és én tebened, úgy ők is egy

SZÉKFOGLALÓ...

(Folytatás a 3. oldalról)

A Szent István Akadémia sok tudományos társulattal tartotta a kapcsolatot, köztük magával a Magyar Tudományos Akadémiával is, amely tagjainak jelentős része egyben a Szent István Akadémiának is a tagja volt. Giesswein után gróf Apponyi Albert volt az elnök, 1938-tól Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás töltötte be az elnöki funkciót. Ekkor négy osztályban folyt a munka: Hittudományi és bölcsészeti osztály, Történelem, jog- és államtudományi osztály, Nyelv- és széptudományi osz-

tyály, Mennysiség- és természettudományi osztály.

A negyvenéves kikényszerített „szünet” után Horvát Adolf professzor, az 1951 óta „tetszhalál” állapotában lévő akadémia egyetlen élő tagja közbenjárásával az akadémia újrakezdte munkáját, mivel kánonjogi feloszlására szerencsére sosem került sor. E tény alapján Erdő Péter bíboros prímás dekrétuma tisztázta az egyházi és állami törvények értelmében az akadémia jogi helyzetét, miszerint az akadémia tudományos testület, hivatalos nyilvános egyházi társulás (consociatio publica), amelynek fővédője Magyarország mindenkorai primása. **(MK)**

A FIATALOK HITE

A fiatalok többsége pozitívan vélekedik a vallásról és a hitről – mutatják a 6 kontinens 17 országában, több mint 7000 fiatal megkérdezésével készült kétéves vizsgálat eredményei.

A John Templeton Alapítvány átfogó felmérése szerint a 12 és 25 év közötti fiatalok 57%-a lelki beállítottságának vallja magát. Ennek foka országonként változó: a legmagasabb az Egyesült Államokban, ahol a fiatalok 52%-a a „nagyon lelki” vagy a „meglehetősen lelki” kategóriába sorolja magát, és Thaiföldön, ahol ez az arány 50%. Legalacsonyabb Ausztráliában, ahol csupán 23% nevezi magát „nagyon lelki” beállítottságúnak. Az ausztrál fiataloknak majdnem a fele (47%) nem tartja magát lelki beállítottságúnak. Ezzel szemben Thaiföldön a lelkiek iránt egyáltalán nem érdeklődők aránya mindössze 12%, Kanadában, Indiában, Ukrajnában és az Egyesült Államokban pedig mintegy 20% – írja a The Christian Post internetes portál.

A „lelki beállítottság” fogalma a fiatalok 36%-a számára azt jelenti, hogy hisz Istenben. 32% úgy határozza meg, hogy hisz, hogy az életnek van értelme. 26% pedig az önmagunkhoz való hűséggel azonosítja. Ez az arány azonban országonként és kultúrák között változik: Indiában a fiatalok a lelki beállítottságot inkább az önmagunkhoz való hűséggel azonosítják (38%), mint az istenhittel (33%). Kanadában 52% az istenhittel, 48% pedig az élet értelmébe vetett hitet tartja a legkisebb kritériumának. Ugyancsak Kanadában a válaszadók több mint negyede (28%) fogalmazta meg – a világon egyedülálló módon –, hogy a lelkiesség belső békével vagy boldogsággal jár. Az ausztrál, angol és amerikai fiatalok szerint a lelkiesség elsősorban az élet értelmébe vetett hitet jelenti.

NAGYBECSKEREKI JUBILEUM

Hároméves előkészület vette kezdetét a nagybecskereki püspökség területén az egyházmegye megalapításának 25. évfordulójára, amely 2011. december 16-ra esik. A keresztény élet fontos jellegzetességeire összpontosítottunk, ami hozzásegít ahhoz, hogy hálánk jelétül elmélyítsük hitünket, reményünket és szeretetünket – mondta Német László SVD megyéspüspök.

A főpásztor ismertette az elkövetkező három egyházi év programját, melynek központi témái: 2008. advent első vasárnapjától 2009. Krisztus Király vasárnapjáig: Kértügmé – igehirdetés. 2009. advent első vasárnapjától 2010. Krisztus Király vasárnapjáig: Liturgia – istentisztelet. 2010. advent első vasárnapjától 2011. Krisztus Király vasárnapjáig: Diakónia – tevékeny szeretet.

A Szent István-i alapítású egyházmegye az ősi Csanádi Egyházmegye része volt, majd a Trianoni Diktátummal a Tiszára és Al-Dunára forduló része a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz, a későbbi Jugoszláv Királysághoz tartozott. Utóbbi rész vezetésére a Szentcsék apostoli kormányzót jelölt ki 1923-ban,

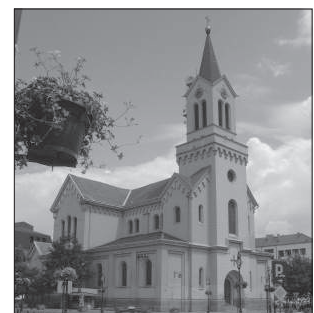
A fiatalok szerint a lelki beállítottság nem azonos a vallásossággal. Az összes válaszadó többségére egyszerre jellemző a lelki érdeklődés és a vallásosság (34%), mintegy negyedrésztük (23%) lelki beállítottságúnak mondja magát, de nem vallásosnak. A kérdésre minden ötödik fiatal azt válaszolta, hogy nem tudja. Az amerikai fiatalok körében ugyanezek az arányok kissé eltérőek: ott 43% sorolja magát a „lelki és vallásos” és 27% a „csak lelki” kategóriába.

„Szerintem a lelki dolgokat saját magunkban tapasztaljuk meg. A vallás meg – hát, az a vallásom” – mondta egy 15 éves dél-afrikai lány. „A vallás részét előírásokból áll: ezt kell tenni, azt nem szabad. A lelki beállítottság szerintem azt jelenti: állok a hegytetőn, a szél belekap a hajamba, és érzem, hogy szabad vagyok.” Egy 15 éves ausztrál lány pedig így fogalmazott: „Aki vallásos, az észrevet tudja a dolgokat, aki a lelkiekre nyitott, az a szívével.”

A megkérdezettek többsége (72%) jó-nak tartja, ha valaki lelki beállítottságú, illetve vallásos (67%). A fiatalok mintegy 25%-a számára mindegy, hogy valaki hívő/vallásos-e, vagy sem.

Leleki kérdésekben a legtöbb fiatal (44%) a családjához fordul; 15% barátoktól, 14% egyházi intézménytől kap segítséget. Majdnem minden ötödik fiatal jelezte, hogy nincs, akitől lelkiek terén tanácsot kérhetne. A lelki tanácsadót nélkülöző fiatalok aránya különösen magas az Egyesült Királyságban (38%) és Ausztráliában (37%); Kamerunban viszont igen alacsony: ott mindössze a fiatalok 4%-a mondta, hogy ilyen kérdésekkel nem tud kihez fordulni.

Don Ratcliff, a Wheaton College professzora, a felmérést végző intézet tanácsadója november 14-i nyilatkozatában öröndetesnek nevezte, hogy miközben a tizenévesek egyre kevésbé járnak templomba, nagy többségük mégis megfogalmazza, hogy hisz Istenben, az élet lelki dimenziójában és a halál utáni életben. A professzor reméli, hogy a most lezárult felmérést újabb kutatás követi majd, amely segít feltárni a templomok csökkenő látogatottságának esetleg gyermek- vagy serdülőkorban gyökerező okait. □

A nagybecskereki Nepomuki Szent János-székesegyház

Floridai levél

TOLÓKOCIBAN,
VASTÜDŐBEN

Egy gondolat hívta életre a tanulmányait emlékeit. Igaz, egy egészen más világból jönnék elő, mint amelyek Jókai Annát készítette döbbenetes meglátására, de amelyek a „mélyben” mégis találkoznak. „Valami bémul bennünk. Egyesek a vastüdővel is kiegyeznének: helyettük működik. Csak semmi önerő!” (Rosszkedvünk tele. HITEL 2008. február).

Hat bajor fiatal három kísérővel a híres kaliforniai egyetemi városban, Berkley-ben töltött néhány hetet. A bajorok a szklerózis multiplex, a vendéglátók a gyermekbénulás különböző stádiumaival küzdöttek már évek óta. A kaliforniaiak gondoskodtak szállásról, étkezésről és nemcsak intézményeiket mutatták meg a vendégeknek, összehozták őket amerikai sorstársaikkal is.

A véletlen úgy hozta, hogy éppen abban az időben rendezték meg a Missourai állambeli St. Louisban a gyermekparalízis által érintettek nemzetközi konferenciáját. A bajor csoportot oda is elvitték. Dél-Amerikából, Afrikából, Európából érkeztek a résztvevők. Sokan az elnöklő bizottságban is helyet kaptak.

Feltűnt egy New York környéki hölgy. Őt a különleges szerkezetekkel felszerelt ágyában fekvő hozta el az egyik repülőársaság. De hogy ezt elérje, a mozdulatlanra ítelt nő óriási harcot folytatott. Először egyetlen cég sem vállalta a szállítását. Merveen elutasították. De a mozgásképtelen nő nem hagyta magát. Éles eszével és hitetlen akaratával hegyeket mozgatott meg. Jogi segítséggel pedig bizonyította, a nemleges válasz diszkriminációt jelent, ezt pedig elfogadni nem lehet.

A tolókcobiban ülő idős jezsuita szerzetes minden gyűlésen ott volt. Az egész napon át tartó megbeszélések után pedig szentmisét mondott. Mindenkit meghatott mikor elnézett kért akadozó beszédért. Amerikai születésű, Kinában dolgozott és évtizedek után most miséznek először az anyanyelvén.

Berkley, Kalifornia. Kedves, emeletes kis ház. Gondozott kert, virágok, bokrok. A tulajdonos, egy ötven év körüli férfi, egyedül él. Egyik szobáját gyakran kiadja külföldi látogatóknak. Jó alkalmak ezek a találkozások, hogy megismerje más világok lakóit, életét.

Minden érdekl., művészet, irodalom, politika. A beszélgetések kinyitják a világot a szoba rabja, életmentő segítőjének a foglya előtt. A férfi vastüdőben fekszik.

A vastüdőre, a száj közvetlen közelében, egy roppant érzékeny mikrofon erősítették. Légzéssel, a kilélegzett levegő irányításával kezeli a szerkezetet. Állandó összeköttetésben áll a telefonközponttal. Hívására azonnal kapcsolják a kért szót. Barátait, ismerőseit, de ami a legfontosabb, a kórház illetékes osztályát. (És rögtön jön a segítség.) A vastüdőben élő férfit naponta rendszeresen látogatják a hivatásos és az önkéntes segítők, barátai. Nem zúgolódik. Hasonlóan az ágyhoz kötött New York-i hölgyhöz, igyekszik tehetetlenégre itél helyzetéből a legjobbat kihozni, mozdulatlanágában is emberhez méltóan élni.

Végezetül az egyik svéd delegátusnak a szociális gondoskodásáról híres államához intézett kérése. Az évek óta paralizált férfi – társai nevében is – csak egyet kért: Az állam ne gondoskodjék rólok minden részletre kiterjedő, bénító mértékben. Hagyjon nekik mozgásteret. Hagyja élni bennük az ... önerőt!

Bitsky Ella, Sarasota

JUHÁSZ LÁSZLÓ HALÁLÁRA

Lapunkat kezdetül fogva figyelemmel kíséerte, annál is inkább, mert a Szabad Európa Rádió szerkesztőjeként hosszú időn át ő gondozta a Protestáns Világ című adást, de ebben sohasem a katolikusok és protestánsok közti különbséget domborította ki, hanem azt kereste, ami összeköt bennünket. Műsorai vezérfonala az ökuméne volt, de a megértés jellemezte embertársai iránti magatartását is. Különös érdeklődéssel kutatta a külföldi magyar emlékeket. Ezekből számos könyvet írt, majd pedig a kommunista rendszer bukása után a Duna Televízió, valamint a Magyar Televízió számára film formájában is feldolgozta hosszabb lélegzetű írásait. Elsőként 1993-ban a Bécs magyar emlékei készült el. Ezután nem volt olyan esztendő, hogy Juhász László ne jelentkezett volna újabb dokumentumfilmmel: Bujdosók nyomában (1995), Isztambul magyar emlékei, Egy század végnapjai (1996), A kövek üzenete (1997), Az olaszországi magyar légió (1998), Régi bécsi magyarok nyomában (1999), A tiszaháti magyarok kálváriája (2000), A Fraknói kincs (2001), A bünbák (2002), Ferenc József utolsó diplomatája (2002), Pótgány világ Magyarországon (2003), Mátyás király Bécsben (2004), Ausztria magyar emlékei, továbbá a forradalom és szabadságharc fél évszázados évfordulójára a Megszólt az egyöri Vaskakas.

Juhász László 1933-ban született Kaposváron, 1952-ben a győri bencéseknel érettségizett. Noha református volt, mindig nagy szeretettel emlékezett vissza a bencés középiskolában töltött évekre. Budapesten szerzett jogi diplomát, de a szabadságharc eltiprása után Ausztriába menekült. Bécsben a Kereskedelmi Akadémia idegenforgalmi szakát végezte el. Az ott szerzett ismeretanyag komoly segítségére volt a külföldi magyar emlékek felkutatásában. 33 éven át volt a Szabad Európa Rádió munkatársa. Műsorai közül kiemelkedőek voltak a hagyományörző és történelmi adások. 1991-ben – korai nyugdíjjal – kivált a rádióból, mert úgy érezte, hogy Magyarország felszabadult és ezzel a Szabad Európa Rádió betöltötte hivatását. Budapesten néhány évig a Magyar Televízió hírigazgatója volt, majd egy időn át a Magyar Rádió Közalapítvány kuratóriumának alelnöke. Közben töretlenül készítette dokumentumfilmjeit. A burgenlandi Fraknó lett otthona, ott is érte november végén a halál, miközben utolsó simításokra készült Zarándok úton Andauba című filmjén. Ezzel egy magyarbarát indiaiak akart emléket állítani, aki 1958-ban, 60-ban és 61-ben München központjából zarándoklatot rendezett ahhoz az andaui hídhöz, amelyen 1956 végén anynyi magyarnak sikerült szabad földre menekülnie.

Vincze András

SZENTESTE, 1918

1918. december huszonnegyedikén a Budapestről Kolozsvárra tartó vonat kigördül Nagyváradról. De a csucsai vasúttállomáson már nem engedik továbbmenni. Katonák állnak a sínek mellett, idegen vezényszavak hallanak.

Néhány esztendeje a hegyoldalról, a csucsai Boncza-kastély ablakából ide, a vasúti sínekre nézett le Ady Endre, nézte „végzetes népét”, s hullott ki szeméből a könny az orosz frontról jövő és odameno magyar katonavonatok láttán:

Hogy züg, zühög, árad a nóta

Valamenyi vén fű torkán

S hogy ölte órákig az orkán

Künn őket a próba-mezőkön...

Így járnak a Végezés ormán

Ezer és ezer évek óta,

Mindig a Halálba loholtak

S el nem hagyta őket a nóta.

A vonat 1918 karácsony szentestéjén dőcögve megáll a csucsai állomáson. Már nem katonákak visz, hol vannak már ők, szegények? Ady Endre Pesten matrac-sírján fekszik.

Az utasok leközálódnak a vasúti kocsik lépcsőjén. Amikor elindultak, még nem tudták, nem hitték, hogy a hódítók ilyen gyorsak. Hull a hó, ismeretlen egyenruhájú, csúcsos süvegű román katonák sűrűnek-forognak, feltűzött szuronyok csillannak meg a fényben. Túl Csucsán, túl Kalotaszegen Erdély már román megszállás alatt van.

A budapesti szerelvényt lekapcsolják a mozdonyról. Aki akar, visszafordulhat. Ketten döntenek úgy, hogy továbbmennek. Be, a megszállt Erdélybe. A mozdonyvezető, aki kolozsvári lakos és az építőművész, aki a szánai Varju-várat megépítette. A mozdonyvezető mellé, a gépállásba ő kapaszodik fel: a budapesti Iparművészeti Főiskola kinevezett tanára, Kós Károly. A szerelvény nélküli mozdony rövidet fűtytyent, s belehúz az éjszakába.

Akkor már tízezrek futottak ki Erdélyből. Jöttek a maradt Magyarországra, menekültek a megaláztatás, a kisebbségi sors elől, egymást érték a Budapestre igyekvő „reparáló” vonatok.

Hömpölyög az áradat, s megy vele szemben Kós Károly. Megy Sztánára könyvet írni, újságot szerkeszteni, megy Kolozsvárra, magyar diákokat tanítani. Megy fejedelt rakni. Építeni iskolát, múzeumot, Isten házáat. Othont adni az otthonatlanságban – testnek és léleknek egyaránt.

Mert kijöhettek, kijöhetnek bármily sokan, sokkal többen otthon maradnak. „A négyezstendős háborúban megvértézt, megtizedelt, megcsalt és aztán megriasztott nép – írja később, már Kolozsvárról –, mint bottal széjjelvert nyáj húzódtott be a vackába.” A szellemi ember nem hagyhatja magukra őket.

Évekkel később egy újságíró megkérdezte Kós Károlyt, miért nem fordult vissza Csucsánál? Hiszen Pesten jó állás várta, biztonságos megélhetés, a családját is a fővárosba hozhatta volna. Miért választotta a kisebbségi sorsot?

Imádtott költőjével, Ady Endrével is válaszolhatott volna. Aztért, mert: „szép ilyen végzetes néppel ugyanaznak tudni magunkat.” De ő csak ennyit felelt:

– Karácsonyra én mindig hazamentem.

Kósa Csaba

Olyan mértékben vesszük
Istent komolyan, amilyen
mértékben a bünt is komolyan
vesszük.

Joachim Güntner

CSODÁK A KATOLIKUS EGYHÁZBAN

(Andreas Englisch: Isten nyomai. Csodák a Katolikus Egyházban)

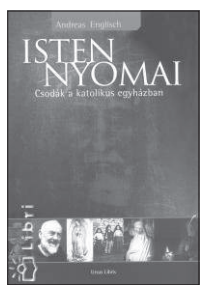
A szerző német újságíró; 1987 óta vatikáni tudósító. Könyvének német eredetűje 2. kiadásában 2006-ban jelent meg. Húsz éve tartó római tevékenységének a II. János Pál és a Habemus papam című, könyv jellegű gyűmlősei bestsellerek lettek. Ez a könyv is megérdemel hasonló sikert. – A prólógusban az epilógus világosan jelzi, hogy 5-7 éves fia döntően befolyásolta a könyv megírását. Ez a körülmény némi gyerekes jellegű kölcsönöz egy nagyon is „felöltött” problémakörnek.

Lássunk néhány részletesen tárgyalt főbb témát: Pietrelcinai Pio atya stigmái és gyógyításai (ebben az összefüggésben egy olyan halottfeltámasztás, amely Ratzinger bíboros római környezetében történt), Milingo érsek, örödgözök Rómában és Itáliában, II. János Pál csodái és szenvedései, Civitavecchia (Grillo püspök pálfordulása), Medjugorje, Fatima, Lourdes (a jelenések, a csodák, a zarándoklatok), Guadalupe, La Salette (csoda és család problémája, II. János Pál és XVI. Benedek hozzáállása), az érseki pallium, személyes emlékek Jézustól (a szent lépcső Rómában, Longinus lándzsája, a loretoi szent ház, kereszt-ereklyék, a torinói lepel).

A könyv vége hosszan szól a Sibilini-hegységekben található fantomkolostorról és építőtől, Pietro atyáról; ez a

téma szintén személyesen és nagyon mélyen érinti a szerzőt.

Andreas Englisch igen alapos és részletes dokumentációt gyűjtött össze és tár elénk. Amit pl. Pio atya viszontagságairól elmond, az megegyezik az emlékezetemben elraktározott információkkal. Hasonló a helyzet Fatimával, Lourdes-dal, a torinói lepelrel kapcsolatban. – Teológusokkal is sokat beszélt, tanulmányozta írásaikat; ami ebből könyvében lecsapódott, azt eléggé meg-

határozta a saját keresésének folyamatos alakulása.

Érzeljük, hogy Isten a világ hétköznapi irányításában és a csodák kezdeményezésében egyaránt kiszámíthatatlan, sőt szinte „önkényes”. Az, ami jó és szép, és az, ami gonosz és sántán, megdöbbentően bizonyulódik a történetekben.

A csoda lényegében szépen becsinál a világosság alakulásába; belőlünk viszont a legkülönfélébb reakciókat váltja ki. A szerző többször szóvá teszi pl., hogy Szűz Mária eléggé eltérő külsővel és viselkedésmóddal

közelítette meg Juan Diegót Mexikóban, Bernadette-t Lourdes-ban és a három kis pástort Fatimában.

Englich értékelései általában helyesek, és igazán magukkal ragadnak. Néhány kérdőjel azonban felöltik. IX. Piusz politikája, egyházpolitikája aligha függ össze Lourdes-dal olyan értelemben, ahogy pl. a 149skk oldalakon beszél róla. Egyébként a pápai családhozatalanságról is mond dogmatikai és teológiai pontatlanságokat. Az érseki pallium a mágiával való kapcsolatáról is mond dogmatikai és teológiai pontatlanságokat. Az érseki pallium a mágiával való kapcsolatáról is mond dogmatikai és teológiai pontatlanságokat. Az érseki pallium a mágiával való kapcsolatáról is mond dogmatikai és teológiai pontatlanságokat.

Igen nagy hasznossal és élvezettel olvashatja a könyvet a meggyőződéses hívó ember is – érdekelheti a csodával meg a sántánál kapcsolatos tények nyugtalanító bizonytalanságát – meg a hitre fogékony, a hitet kereső olvasó is.

Maga Englisch többek között így vall: „A torinói lepel (bonyolult történetében) olyan érzésem, mintha (Folytatás a 7. oldalon)

1956-RÓL MINDSZENTY BÍBOROSSAL

A Kovász Egyesület Irodalmi Csoportja a Müncheneri Szechenyi Kör meghívására október 24-én ünnepi estet tartott a forradalom és szabadságharc tiszteletére, és bemutatta Mindszenty bíboros életútját. A Magyar Katolikus Misszió Háza, melyet a bíboros úr alapított, megtelt a Münchenben élő magyarokkal. Az est fővédnöke Cserháti Ferenc püspök úr volt.

A megemlékezés szívet melengető köszöntéssel kezdődött: Wittner Mária szabadságharcos saját készítésű zászlaját adtuk át Prágay Dezső professzornak, aki a Corvin közli harcok 17 sebesültjét menekítette ki a tüzharcból.

Először Horváth Attila a Hittel a Nemzetért Alapítvány elnöke a forradalom eseményeit foglalta össze. Ezt követte a Mindszenty József bíboros példamutató életét, tanítását bemutató előadás, melyet Rezsabek Zsófi gyönyörű hárfajátéka még átéltebbé tett. A Himnusz elnéklése után a Szechenyi Kör vezetői – Kucsera János, János András – és a jelenlévők bőkezű adományaikkal járultak hozzá alapítványunk céljának megvalósításá-

hoz, hogy Mindszenty József bíboros köztéri szobrát Budapesten felállíthassuk. A következő két nap ellátogattunk még két közelben levő magyar közösséghez: Erdingbe és Rosenheimbe is.

Köszönet a külföldi magyaroknak, elsősorban a püspök atyának és Merka János atyának, akik példás szorgalommal fogják össze a kis magyar közösségeket, lelkesítik híveiket. A Szechenyi Kör vezetőit, Kucsera Jánost és János Andrást is megilleti a köszönet a lelkes fogadtatásért és a támogatásért! Színtén hálaival gondolunk János Margit, Vizi Zsuzsa és Vizer György áldozatos munkájára. Külön öröm volt számunkra, hogy Erdingben egy fiatal, most alakuló, sokszínű magyar közösséget ismerhettünk meg Dénes vezetésével.

Rosenheimben Rózsa László és felesége, Éva asszony közösségmegtartó munkájának köszönhetően igen sok Mindszenty bíborost tisztelő magyar körében ünnepelethünk.

A várakozáson felüli szíves fogadtatás megerősített minket abban a hitben, hogy érdemes Mindszenty bíboros nyomán járnunk, aki hitt a magyarok összetartás erejében!

Ismert mondat: „Állok Istenért, Egyházért, Hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágom legárvább népem történelmi szolgálata.” Ez a helytállás kötelez minket is, itthon maradotkat!

Petrovics Sándor

Cserháti Ferenc püspök az előadókkal és a szervezőkkel

PÜSPÖKI MISE HELSINKIBEN

Advent első vasárnapján a külföldön élő magyarok pasztorációjával megbízott Cserháti Ferenc püspök ünnepi szentmisét tartott Helsinkiben, a Szent Henrik-templomban. A püspököt a Finnországi Magyar (Ökumenikus) Keresztény Közösség hívta meg a finn fővárosba. Szentmise után a plébánia közösségi helyiségében a Finnországban élő magyarok meghallgatták a püspök előadását a világban szétszóródott magyarsággal való találkozásairól, majd kötetlen beszélgetés és agapé következett. Az adventi időszakot megnyitó szentmise méltó befejezése volt a 2008-as naptári év magyar nyelvű katolikus eseménysorozatának. A szertartást Bogányi Tibor orgonaművész és Bogányi Bernadett fuvolaművész játéka tette ünnepélyesebbé.

***

Finnországban a magyar nyelvű katolikus misék szervezését az elmúlt 10 év-

ben elsősorban magán személyek végezték, de a nemrég egyesülteként bejegyzett Finnországi Magyar (Ökumenikus) Keresztény Közösség (2008-ban aktív szerepet vállalt ezen a téren is. 2008 júniusában a csikszeredai Darvas Kozma József, augusztusban pedig a budapesti Pál Ferenc plébános kereste fel a Helsinkiben élő magyarokat.

Szűcs Áron

Ünnepi szentmise a helsinki Szent Henrik-templomban

tartozik, hívó meggyőződése szerint él, és ez a következetesen vállalt meggyőződés szembeállíthatja őt a környezetével.

A szentmise végén a rend generalisa, Lzydor Matuszewski szolt a rend történetéről, majd ajándékok átadására került sor: a generalis atya a Czestochowai Fekete Madonna kegyképet adományozta a magyar rendtartományának, Erdő Péter bíboros, aki a rend konfrátere (tisztelbeli tagja), egy levelet adott át, amelynek értelmében az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye a Sziklatemplom államtól visszakapott használati jogát a pálos rendnek ajándékozta. A szentmise a pápai és a magyar himnusz elnéklésével ért véget.

(MK)

Kép: Rochlitz Bernadett

TESTVÉRI...

(Folytatás az 1. oldalról)

Napjainkban, a globalizációnak ebben a korszakában, szintén ez az Egyház és benne minden tagjának hivatása-küldetése is; olyan küldetés, amelyben a figyelmes lelkijásztori gondoskodás kiterjed a migránsok sokrétű világára is – külföldön tanuló diákok, száműzöttek és kitelepítettek –, beleértve a modern rabszolgaság valamennyi áldozatát, mint például az emberkereskedelem áldozatait. Napjainkban a Nemzetek Apostolának ugyanazon elkötelezett hozzáállásával kell közvetítenünk az üdvösség híret, jóllehet a különböző szociális és kulturális helyzetekre éppúgy figyelemmel kell lennünk, mint a nehézségekre, amelyekkel a migránsok és az útonlévők sajátos helyzetük alapján szembesülnek. Az a kívánságom, hogy minden keresztény közösség ugyanazt az apostoli buzgóságot ápolja, mint Szent Pál, aki mindenkinek hirdette az Atya üdvözítő szeretetét (Róm 8,15-16; Gal 4,6), s aki, hogy „minél több meggyerjen” (Krisztusnak, 1Kor 9,19), „a gyöngék közt gyöngé... mindenkinek mindene (lett), hogy mindenkit üdvözítsen” (1Kor 9,22). Példája serkentsen minket is arra, hogy a világ minden részében szolidaritás legyünk e testvéreinkkel, és minden eszükkel szorgalmazzuk a békés együttélést a különböző etnikumok, kultúrák és vallások között.

De mi volt a Népek Apostolának nagy titka? Kiemelkedő apostoli buzgósága, küzdő szellemisége azaz a ténnyel magyarázható, hogy „Krisztus magával ragadta” (Fil 3,12) és ő olyan szoros kapcsolatban élt vele, hogy miközben életének részese lett, „a szenvedésben is vállalja vele a közösséget” (Fil 3,10); vö. még: Róm 8,17; 2Kor 4,8-12; Kol 1,24). Ez Szent Pál apostoli buzgóságának forrása, amint maga mondja önmagáról: Isten „...már születésemtől fogva kiválasztott és kegyelmével meghívott, hogy kimylatkoztassa bennem a Fiát, hogy hirdessem a pogányoknak...” (Gal 1,15-16; vö. még: Róm 15,15-16). Krisztussal együtt „társ-keresztrefeszített”-nek érezte magát, úgyhogy végül is elmondhatta önmagáról: „Élek, de már nem én élek, hanem Krisztus él énbenem” (Gal 2,20). Semmiféle nehézség sem tarthatna vissza attól, hogy bátran folytassa evangélicációs működését még az olyan kozmopolita városokban is, mint Róma és Korintus, amelyek lakossága abban az időben a különböző etnikumok és kultúrák valóságos mozaikját alkotta.

Az Apostolok Cselekedeteit és Pál különböző címzetekhez intézett leveleit olvasva olyan Egyház bontakozik ki előttünk, amely senkit sem zár ki, mindenki előtt nyitva áll, és mindenféle kultúrából, fajtából származó hívekből tevődik össze, hiszen minden megkeresztelt ember Krisztus egyetlen Testének élő tagja. Ebből a szempontból egyedülálló jelentőségű a mindennapokban konkrét formát öltő testvéri szolidaritás, a részvét és az örömmel való gondoskodás embertársainkról. Pál apostol mégis azt tanítja, hogy a kölcsönös testvéri elfogadásnak ezt a dimenzióját sem lehet tettekre váltani, ha hiányzik bennünk a készség Isten szavakkal hirdetett és gyakorlattal változtatott Igéjének (vö. 1Tessz 1,6) hallgatására és befogadására. Ez az Ige mindenkit Krisztus követésére szólít (vö. Ef 5,1-2) az Apostol nyomdokain (vö. 1Kor 11,1). Ezért minél inkább egyesül egy közösség Krisztussal, annál inkább gondoskodik tagjairól, kerüli az előítéletet, mások megvetését, a botrányt, és nyitva áll a kölcsönös befogadásra (vö. Róm 14,1-3; 15,7). A hívek Krisztussal hasonulva testvéreként, az egy közös Atya gyermekeiként ismerik fel egymást (Róm 8,14-16; Gal 3,26; 4,6). Ez az értékes testvériség készségessé teszi őket arra, hogy „mindig gyakorolják a vendégszeretetet” (vö. Róm 12,13), amely

az agapé elsőszülött gyermeke (vö. 1Tim 3,2; 5,10; Tit 1,8; Filem 17).

Igy megvalósul az Úr ígérete: „Akkor felkarolok benneteket és atyátok leszek, ti meg a fiam és a leányaim lesztek” (2Kor 6,17-18). Mindezek tudatában hogyan gondoskodnánk azokról, akik olyan nehéz szükséghelyzetekbe kerültek, mint a menekültek és a száműzöttek? Hogyan segítenék szükségükben azokat a gyenge és védetlen, kétes és bizonytalan helyzetekbe került embereket, akiket a társadalom peremére szorítottak, vagy abból teljességgel kizártak? Az ilyen embereknek különös figyelmet kell szentelnünk, Szent Pál egyik közismert szövegének megfelelően: „Isten azt választotta ki, ami a világ szemében balga, hogy megszégyenítse a bölcseseket... s ami alacsonyrendű és lenézett, azt választotta ki az Isten, a semminek látszókat, hogy megsemmisítse azokat, akik valaminek látszanak, hogy senki se dicsékedhessék Isten előtt” (vö. 1Kor 1,27-29).

Kedves Testvérek! Az elvándorlók és menekültek világnapja, amelyet 2009. január 18-án tartunk, legyen mindenki számára ösztönzés arra, hogy teljes testvéri szeretetben éljen mindenféle megkülönböztetett bánásmód és hátrányos különbségtétel nélkül. Legyünk meggyőződve arról, hogy minden ember felebarátunk, aki-nek szüksége van ránk és akin segíthetünk (vö. Deus caritas est, 15). Szent Pál sok népek és sokféle kultúrában hirdette az Evangéliumot; a nagy, alázatos apostol és vándor tanítása és példája sarkalljon minket annak felismerésére, hogy a felebaráti szeretet gyakorlása az egész keresztény élet csúcsponja és foglalta. A szeretet parancsa csak úgy teljesíthető – és ezt mi nagyon jól tudjuk –, ha Jézus tanítványai az ő asztalánál együtt részesülnek az Eucharisztia, amely éppen a testvériség és a szeretet szentsége. Amint Jézus az Utolsó Vacsorán az Eucharisztia ajándékával együtt a felebaráti szeretet új parancsát is nekünk adta, ugyanígy kell az Ő barátainak is a kegyelem erejével és Krisztusnak, az emberek „szolgájaként” nyomán haladva, teljes odaadással szolgálnunk és gondoskodniuk egymásról, amint Szent Pál is ajánlotta: „Hordozzátok egymás terhet; így teljesítitek Krisztus törvényét” (Gal 6,29). Csak így gyarapszik a szeretet egymás és mindenki iránt (vö. 1Tessz 3,12).

Kedves Testvérek! Ezt az „örömhírt” nekünk színtelenül hirdetniünk és tanítanunk kell, teljes lelkesedéssel, bátran, odaadással és minden erőnkkel! A szeretet magába sűríti az Evangélium teljes üzenetét, a Jézus tanítványait pedig az egymás iránti szeretetükről és a mindenki iránt tanúsított vendégszeretetükről ismerik fel. Pál apostol és különösen Mária, a befogadós és a szeretet Édesanyja esdje ki számunkra ezt az ajándékot. Miközben Isten segítségét kérem az elvándorlók minden támogatására és gondozására, az elvándorlók egész világára, imámban állandóan megemlékezem mindenkiről, és szívből adom apostoli áldásomat.

Castel Gandolfo, 2008. augusztus 24.
XVI. Benedek
(A német és olasz szöveg alapján fordította Cserháti Ferenc püspök)

Nem hal meg az, ki milliokra költi
Dús élte kincsét, ámbar
napja mul;
Hanem leráván, ami benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul,
Mely fennmarad s nőttön nő
tisztá fénye,
Amint időben, térben távozik;
Melyhez tekint fel az utód
erénye:
Óhajt, remél, hisz és imádkozik.
Arany János

HÍREK – ESEMÉNYEK

Felújítják a gyulafehérvári székesegyházat

Az alapításának ezredik évfordulóját ünneplő Gyulafehérvári Főegyházmegye millenniumi célkitűzései közé tartozik a gyulafehérvári Szent Mihály-székesegyház restaurálása. Az egyházmegyében Jakubinyi György érsek szeptemberben gyűjtést hirdetett, amelynek eredményeként 124 000 lej gyűlt össze. A székesegyház helyreállításában részt vevő gazdasági hivatal és az Egyházművészeti Bizottság szakemberei elsősorban a sürgős állagmegóvási munkálatok elvégzését jelölték ki, így a déli torony homlokzatának restaurálását, a Lázó-kápolna felújítását, valamint az orgona restaurálását.

Lezárult Lourdes-ban a jubileumi év

Tavaly december 8-án került sor Lourdes-ban a jelenések 150. évfordulója alkalmából tartott rendezvénysorozat ünnepélyes lezárására. A jubileumi év 9 millió zarándokot vonzott a kegyhelyre az év során, az ünnepélyes záró szentmisén 25 ezren vettek részt.

A Rózsafüzér-bazilika előtti téren megrendezett ünnepi szentmisén számos francia püspök is megjelent. Severino Poletto bíboros, Turin érseke így fogalmazta meg Lourdes üzenetét: a szentek élete példa számunkra, hogy „soha ne adjuk fel meggyőződésünket, az üldöztetések és kínzások ellenére sem”. A helyi püspök, Jacques Perrier szavai szerint „Lourdes arra hív bennünket, hogy kövessük Krisztust, ez volt Bernadett útja is”.

A Lourdes utcán végigvezető szep-temberi jubileumi körmeneten, amely Szent Bernadett spirituális útját jelképezte, 1,6 millió zarándok vett részt, köztük XVI. Benedek pápa is.

Elhunyt Szemédi János püspök

Életének 88. évében tavaly december 6-án Ungváron elhunyt Szemédi János, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye nyugalmazott püspöke.

Szemédi János (Iván) 1921-ben az Ugocsa megyei Alsóveresmarton született. A ruszin nemzetiségű, magya-

rul anyanyelvi szinten beszélő teológust 1947-ben szentelte pappá Boldog Romzsa Tódor vértanú püspök.

Temetésére december 9-én került sor. A temetési szertartás Ungváron kezdődött, a görög katolikus székesegyházban, majd az elhunyt főpáster földi maradványait a temetés helyére, a Nagyszőlősi járásban található Alsóveresmartra (Mala Kopan'á) szállították. A temetés előtti napon, december 8-án a püspök testét az Ungvári Görög Katolikus Szeminárium mellett Szent Júdás Tádé-kápolnában ravatalozták fel, ahol a hívek imádkozhattak a főpásztor lelki üdvéért.

Melbourne-i megemlékezés

A melbourne-i Magyar Központ parkjában lévő Hősök emlékművénél tavaly november 30-án Délvidék mártírjaira emlékeztek. Az ünnepséget megelőzően a Szent István-templomban tartott misén Pető Gábor atya szólt a megjelenteknek a délvidéki magyar mártíroknak kijáró tiszteletéről. A megemlékezésen többségükben a Délvidékről emelkedett magyarok jelentek meg, de szép számmal vettek részt a melbourne-i magyar katolikusok, valamint más helyi magyar közösségekhez tartozó honfitársaink is.

A megemlékezést Fliszár Petronella, a Victoriai Emberi jogi Alap elnöke, a Magyarok Világszövetsége tagja szervezte.

Jótekonysági hangverseny a müncheni Damenstift-templomban

A második adventi vasárnap került sor a Malteser Hilfsdienst München (MHD), valamint a müncheni Magyar Katolikus Misszió rendezésében arra a koncertre, amelynek bevételét a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ) által működtetett családi átmeneti otthon lakóinak ajánlották fel. Közreműködtek: Tóth Mónika és Bokor Iván énekes-előadóművészek, valamint a DurMolok, misszionárius ifjúsági énekklubbja dr. Kovács János és Geng Ildikó vezetésével. A rendezvény védnöke Kovács József, a Magyar Köztársaság müncheni főkonzulja volt. □

SZÁJRÓL SZÁJRA

Egy XVII. századi bordalból, áldomásból vett idézetekkel köszöntöm a Szájról szájra kedves olvasóit az új esztendő küszöbén és kívánok egészséget, sok örömet és boldogságot!

...Jó bor e' gazda, jó szőlő hozta,
Az Úr Isten áldgya meg,
A' ki ezt kapálta,
A' ki ezt hozatta,
A' ki ezt megissza!

Nosza pajtás! Tölts innom,
Illyen a barátság!
Illyen, illyen, illyen az,
Illyen a' barátság!

Hajts! Hajts! Hajts!
Egy itallal fel-is hajts!
Noszsa pajtás! Te-is hajts!
Vagyon egy fő város,
Mellynek neve Buda,

Buda mellett egy víz,
Mellynek neve Duna,
A' Dunában egy hal
Mellynek neve Hatsa!
Egymást szeretöket
Az Úr Isten tartsa!

Adjon Isten minden jót,
Bort, pentsenyét, ótsó söt,
A' Lengyelnek sok borsót,
Ellenségnek koporsót!
Adjon Isten egységét,
Magyarok közt egygyvességét
Bort, búzát, békességet,
Szép, és jó feleséget.

Megőrizve a korabeli írásmódot és a borközi hangulat kifejezőmódját, remélem, jókívánságaim senkit nem csábítanak a hegy levének mértékelen élvezetére...

Közreadta: Ramsay Győző

HÁM JÁNOS NYOMDOKAIN

Teljesen megtelt a szatmárnémeti Szent János (Hildegárda)-templom november 17-én, vasárnap délben, a Szent Erzsébet-szobor szentelését megelőző szentmisére. A város közvéleményét hetek óta foglalkoztató eseményre az egyházmegye több részéből is érkeztek, hogy együtt vegyenek részt a Szent Erzsébet emléke előtt tisztelgő szobor felavatásán, megszentelésén. Prédikációjában, Schönberger Jenő püspök Szent Erzsébet szentélyét összekapcsolta a vasárnapi Evangéliummal, amikor is a tálentumok kapcsán megjegyezte, hogy Szent Erzsébet tudta, mit kell tennie azzal a kincessel, amit Isten rábízott. Meglátta a szegényeket, azokat az embereket, akik rászorultak és kész volt segíteni rajtuk. Mint mondta, minden közösségben meg kell találnunk azokat az embereket, akik készek segíteni. „Nem tudom, hogy az Egyház mit kezdhetett volna azzal a területtel, ami a Hildegárda-templom előtt van. Valamikor a szerzetesek kertje volt és most ezt a szabad területet az állam és a városunk visszaadta az Egyháznak. Mit kezdhetünk volna ezzel a területtel? (...) Én azt mondtam, hogy bízzuk a városra és az teygen valami szépet vele. Közösen a várossal valami szépet teszünk, mert ez sokkal többet ér, mint a pénz. Legyen itt egy park és álljon a parkban egy olyan szentnek a szobra, aki valamilyen módon kötődik ehhez a templomhoz, hiszen ő is ferences harmadrendi volt.” A szentmise után egy filmrészlet tekinthettek meg a jelenlők Szent Erzsébet életéről, majd a Szent Rita Egyesület gyermekei mutattak be egy verses, zenés összeállítást. Ezután kezdődött a tér és a szobor szentelésének programja, melyen Gergely Zoltán szobrászművész is beszélt a zsűfólásig megtelt tér közönségének: „Az én elképzelésem szerint, Árpád-házi Szent Erzsébet szobra formailag lényegre törően egyszerű. Egy törekény, de hitében erős, a végtelenségig önfeláldozó fiatal nőt ábrázol. Előrenyújtott jobb kezű a segítő és a feltétel nélküli adakozást fejezi ki.” Gergely Zoltán nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy Szent Erzsébet személyiségi jegyei mellett ábrázolja a lemondást, a

királyi udvar helyett az egyszerűséget és szegénységet választó Árpád-házi Szent Erzsébetet.

A rendezvényen jelen voltak Szatmárnémeti és Szatmár megye politikai előljárai is, Illyés Gyula polgármester az Evangéliumra utalva megjegyezte: „Bizonyított az, hogy a Római Katolikus Egyház jól gazdálkodik a rábízott tálentumokkal és itt egy olyan szellemi és térbeli értéket alkotott, amely minden embert megváltoztat, aki ide eljön, vagy csupán áthalad és ránez.” Illyés Gyula a közösség nevében is nyilvánosan megköszönte a Szatmári Római Katolikus Püspökségnek azt, hogy Hám János püspök nyomdokain haladva tovább folytatja azt a város- és közösségépítést, amit a püspök akkor elkezdett és mindazokkal a javakkal, amik akkor és azóta a Katolikus Egyház tulajdonában vannak, teljes közösséget érintő és hosszú távú értékeket alkot.

A szobrot és a teret rögtön befogadták és magukénak érzik a szatmáriak. A szentelési rendezvény után még hosszan csodálták a szobrot, amely mindenkinek üdítő látványt nyújt, aki csak arra sétál.

(Szatmári Egyházmegye)

A Szatmárnémetiben újonnan felavatott Szent Erzsébet-szobor

CSODÁK...

(Folytatás az 5. oldalról)

Isten mondani akama vele valamit nekünk: Minek erőlködöttök, hogy bebizonyítsatok valamit, amiben úgyis csak akkor hisztek, ha himni akartok? Csak azért se fedem fel a lapjaimat: meg kell elégednetek azzal, hogy nyomokat hagyok hátra. Ez elég lesz a hívőknek ahhoz, hogy higgyenek bennem, akkor is, ha sohasem lesz bizonyíték a létezésre. Könnyen meglehet, hogy Isten remekül szórakozik a vitákon, amelyeket a »nyomaik« kiváltak. (253)

Másutt (218) ezt írja; itt is részben túllép a könyv tulajdonképpeni témáján, de amit mond, nagyon tanulságos. „II. János Pál pápa oldalán láthattam, ahogyan a Jó hatalma társadalmakat, sőt államokat javít meg. A legkisebb kétely sincs bennem azzal kapcsolatban, hogy a Jó ereje létezik; a kérdés csak az volt számomra, hogy ez az erő valóban képes-e a természet törvényeit hatályon kívül helyezni; hogy vajon az Istenbe vetett hit nemcsak közmondásosan tud hegyeket mozgatni – egy szóval: vannak-e csodák? Vajon nem valamifajta csoda-e, hogy retteggett maffiózók – a világ legveszélyesebb bűnszövetkezetének a tagjai – feladják magukat, mert a pápa a szavai és a hit tekintélyével felszólította őket?... Vajon Isten »szellemi fegyverekkel« támogatta a harcot egy tetőtől talpig felfegyverezett állam, az atomfegyverekkel dugig lévő szovjet birodalom ellen?»

Végeredményben – ez most már a könyvismertetés szerzőjének eszmélődése – ahhoz, hogy a csoda (és a sátn) kérdésében helyesen lássunk, mai teológusok nyomán meg kell fontolnunk és magunkévá tennünk a következőket.

– Az ember számára feltárlható összvalóság olyan, emeletekből álló épülethez hasonlítható, amelyben egyetlen szint sem tartozik kizárólag önmagához, hanem mindegyik beletartozik egy felfelé nyitott összefüggérendszerbe, amely felülmúlja egy-egy szintnek a saját természetével összhangban lévő hatáskörét.

– Konkrét világunk és világképünk összessége általában valamilyen, emberileg áttekinthető természeti törvény korlátai között bontakozik ki. Isten szuverén rendteremtő akarata azonban olykor kiszabadítja e korlátok közül, és az üdvrend magasabb szintű (emberi érzeléssel vagy bölcselkedéssel át nem tekinthető) törvényszerűségébe emeli fel.

– Ez a megvártatása olyan csodáknak, mint pl. egy betegség orvosilag érthetetlen meggyógyulása, több ezer ember táplálása egy kosárnyi élelemből, Szűz Mária megjelenése és megszólalása Lourdes-ban. – Ilyen összefüggés a magyarázata másfelől a sátni tevékenység dühögéssel, önpusztítással járó megnyilvánulásainak is.

Nagy Ferenc SJ

(Németből fordította Kovács Krisztina. Budapest 2008. Ursus Libris. 328 oldal szöveg, 12 oldal fénykép. Ára: 3500 Ft)

